

De evolutie van het uitbrei

Nol Verhagen

Al vroeg in de vorige eeuw werd een begin gemaakt met de ontwikkeling van Bussum-Zuid. Dat plan omvatte toen bijna al het Bussums grondgebied ten zuiden van de Huizerweg, dat nog maar kort tot Bussum behoorde. Tot 1824 viel het onder de gemeente Huizen, en daarna onder Hilversum. In 1887 ging al een stukje Hilversum naar Bussum: een hoekje tussen de Brinklaan en de Sint Janslaan (zie het kaartje uit 1947). In 1902 volgde de rest. Het eerste stuk werd tot en met de Hamerstraat snel volgebouwd. Voor het deel dat in 1902 werd toegevoegd, werd in 1908 een eerste uitbreidingsplan vastgesteld dat we helaas niet meer hebben – het was in 1929, toen er een volgend plan werd gepresenteerd, al niet meer te vinden.

De Bussumer Eng

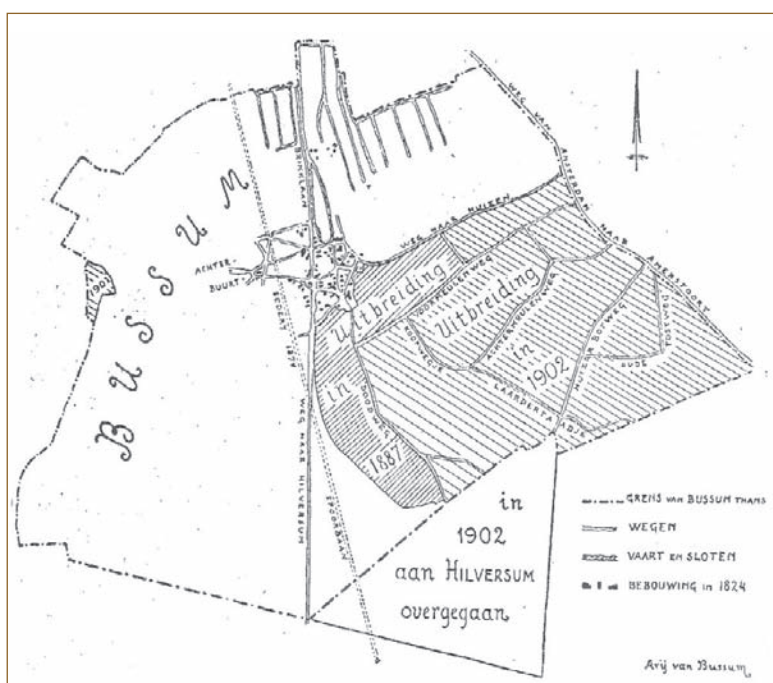
Wat wij nu Bussum-Zuid noemen stond destijds op de kaart als de Bussumer Eng. De engen waren stukken grond rond de Gooise dorpen die door de Gooise boeren vanaf de middeleeuwen met pijn en moeite in cultuur waren gebracht: de schrale zandgrond had heel wat mest nodig voor er iets eetbaar op wilde groeien. De engen waren verdeeld in kleinschalige akkertjes.

Toen duidelijk werd dat er te zijner tijd huizen gebouwd zouden gaan worden, werden grote delen van de eng aangekocht door particulieren die hoopten op een fikse prijsstijging van hun bezit. Ze zouden nog een grote rol gaan spelen in de verdere ontwikkeling door voortdurend bezwaar te maken tegen plannen van de gemeente die niet naar hun zin waren.

Het gedeelte van het gebied tussen de Huizerweg en de latere Ceintuurbaan werd al in de periode 1910-1920 onderhanden genomen. Al voor 1920 werd een begin gemaakt met de aanleg van het Godelindekwartier, waar de Algemeene Arbeiders Bouwvereniging Bussum (AABB) een wijkje arbeiderswoningen liet ontwerpen door Karel de Bazel. Aan de overkant van de Huizerweg verscheen in 1921 de Godelindestichting, het eerste bejaardentehuis van Bussum, ook van de hand van De Bazel.

1929

In 1929 stelde de gemeenteraad een uitbreidingsplan voor het hele gebied vast. Het deel ten noorden van de Ceintuurbaan werd vrijwel geheel volgens dit plan uitgevoerd, al gooiden eerst de economische crisis van de jaren dertig en vervolgens de

dingsplan Bussum-Zuid

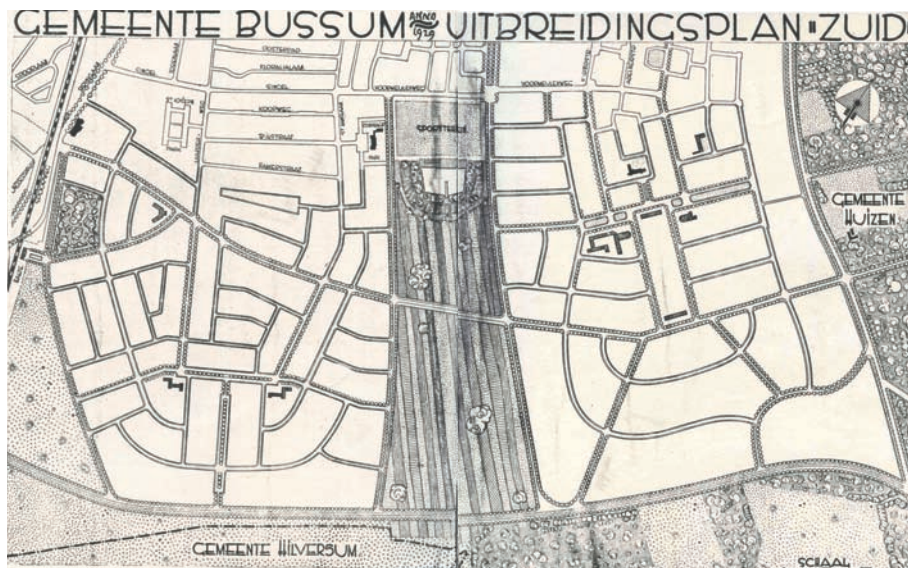
Tweede Wereldoorlog wel roet in het eten. Het plan als geheel liep echter tot woede van burgemeester De Bordes stuk op de bezwaren van een aantal van de hiervoor vermelde particuliere grondbezitters.

De Westereng heeft in het plan uit 1929 al min of meer de contouren van de uiteindelijke realisatie, maar de Oostereng heeft duidelijk een veel ruimere opzet dan uiteindelijk gerealiseerd is. Er zijn maar een paar straten ingetekend, wat impliceert dat hier grote vrijstaande huizen op zeer ruime percelen zijn gedacht. Verder valt de brede groenstrook op tussen de beide delen van het plan.

Een ander opvallend element is de brede weg die onderaan de tekening parallel loopt aan de Ceintuurbaan. Deze weg is gedacht als het verlengde van de Franse Kampweg, en moest aansluiten op de Amersfoortsestraatweg. Die was intussen opgewaardeerd tot Rijksweg 1 ofwel A1, die juist in die tijd ten zuiden van Naarden werd omgeleid zodat hij niet langer dwars door de Vesting Naarden zou lopen.

1936

Nadat het plan uit 1929 was gesneuveld, moest er een nieuw plan worden gemaakt. Hans Jonker heeft in 2006 al de wederwaardigheden van dat plan in *Bussums Historisch Tijdschrift* (jrg. 22, nr. 1, 2006) beschreven, in de *Bussumsche Courant* destijds bondig samengevat als 'een lange lijdensgeschiede-

Plan uit 1929

nis'. Gemeentearchitect Ir. Gerber tekende ervoor. Het eerste wat opvalt is dat er in de Westereng niet veel is veranderd, al is er hier en daar een straat bijgekomen. De groenstrook tussen Wester- en Oostereng is een flink stuk gekrompen. De Oostereng heeft echter een heel andere opzet gekregen met een veel dichtere stratenpatroon. Het zou niet de laatste keer zijn dat het stratenplan van de Oostereng op de schop ging.

Plan uit 1936

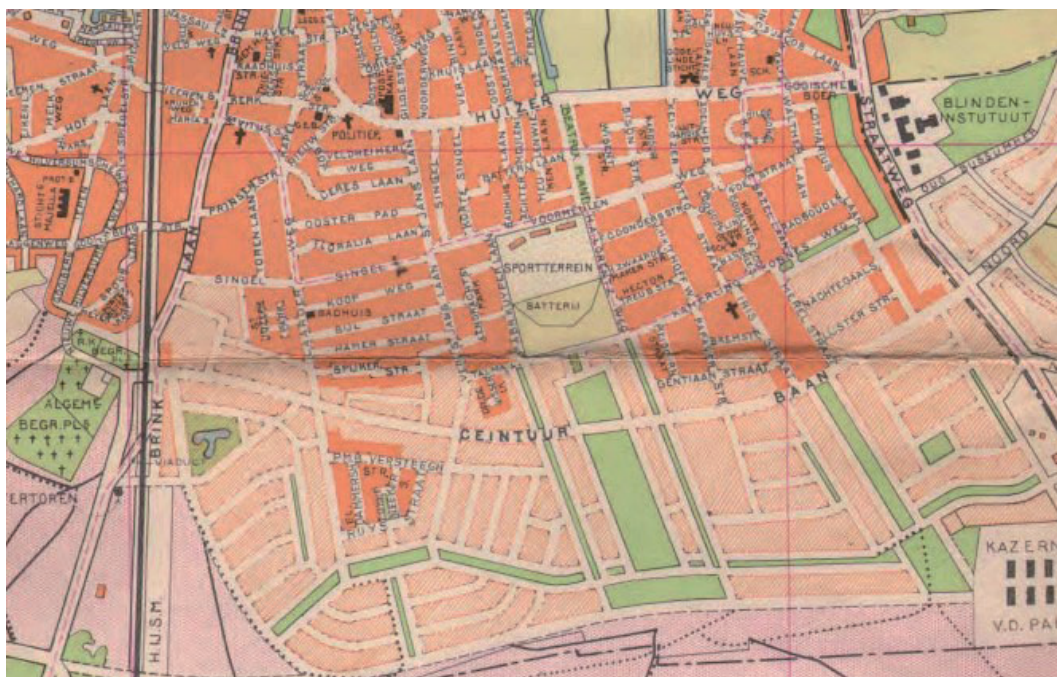
In de *Naarder Courant* van 15 augustus 1936 wordt uitgebreid op het plan ingegaan. Men is intussen tot de conclusie gekomen dat 'het aantal van hen die zich alhier willen vestigen in een groot huis met een grooten tuin, beperkt is'. Hoewel 'eengezinswoningen' (bedoeld is: vrijstaande woningen) de hoofdmoot zullen vormen, zijn er nu ook een groot aantal blokken van twee, drie en meer woningen geprojecteerd, met name in de Westereng. Er is zorg of op deze manier wel het beoogde 'tuindorpkarakter' tot stand zal kunnen komen. De gemeente moet daartoe, naast het openbare groen, ook enig toezicht houden op de aanplant van bomen in de tuinen van particuliere bewoners. De Westereng zal bestaan uit arbeiders- en middenstandswoningen, maar er wordt voor gezorgd dat

werkelijk te realiseren. Wel loopt er rond de wijk nog steeds een weg die uitkomt op de Rijksweg/Amersfoortsestraatweg.

Ook tegen dit plan werden bezwaren ingebracht, maar ondanks een afkeurend advies van de Raad van State werd het plan in 1939 toch door de Kroon goedgekeurd. Maar daarmee was de kous nog niet af. Het eerste wat gebeurde was dat het Rijk de zuidoosthoek van het terrein opeiste voor de bouw van de Kolonel Palmkazerne. En vervolgens brak de Tweede Wereldoorlog uit.

Na de oorlog

Het is 1946. We zijn weer een stapje verder. Een paar straten in de verzetsliedenbuurt zijn al gerealiseerd en links zien we een (niet helemaal correct ingetekende) vijver die is ontstaan doordat hier in 1940 een

Kaart uit 1946

de bewoners van de middenstandswoningen 'niet door arbeiderswijken het centrum van de gemeente behoeven te bereiken' – (stands)verschil moet er zijn. Hoewel op de tekening de verbinding met de Franse Kampweg nog in stippellijn ingetekend is, blijkt uit de begeleidende tekst dat het niet langer de bedoeling is die verbinding daad-

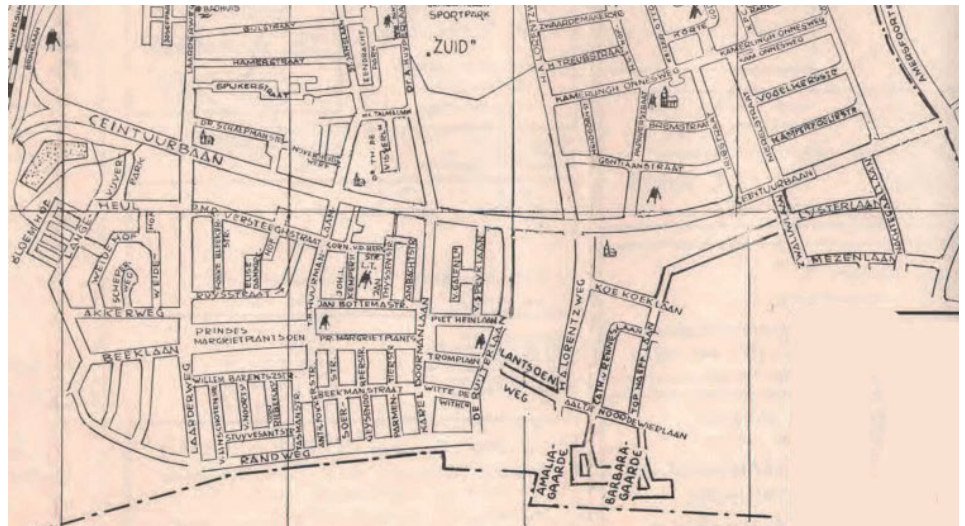
diepe kuil is gegraven om met het zand de haven van Bussum te dempen.

Nog een stapje verder: 1955. Ook het stratenplan in de Westereng is nu op de schop genomen. Met name het deel ten zuiden van het Prinses Margrietplantsoen is veel dichter bestraat. Ten oosten ervan is een wijkje volgebouwd met de zogenoemde

Boumawoningen – alles om een eind te maken aan het schreeuwend tekort aan woonruimte voor jonge gezinnen. Langs de Ceintuurbaan zijn (niet als zodanig ingetekend) zelfs flatgebouwen verrezen – de eerste van Bussum. De groenstrook is inmiddels gehalveerd en er is een beginnetje gemaakt met de bebouwing van de Oostereng. De Verlosserkerk heeft op de kaart al een plekje

gekregen, hoewel hij pas in 1956 in gebruik zal worden genomen. De weg om de hele wijk heen, met uitgang op de Rijksweg, is van de kaart geveegd.

In 1965 is Bussum-Zuid af, hoewel er in de Oostereng nog wel gebouwd wordt. In de Westereng is ook het zuidwestelijke hoekje met de Akkerlaan ingevuld. Daarnaast ligt de Sportvallei met het honkbalstadion. Ten noorden van de Ceintuurbaan

Kaartje uit 1955

is het Bos van Bouvy opgeofferd voor sociale woningbouw. In 1966 zal het al ingetekende station Bussum-Zuid in gebruik worden genomen.

Van het oorspronkelijke Tuindorp-concept is weinig overgebleven. In iedere fase van de ontwikkeling van Bussum-Zuid troffen we meer straten, meer huizen, kleinere percelen en minder groen aan. Het eindresultaat is een wijk voor 'gewone mensen'.

Kaart uit 1965